

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro unoquoque centimetro quadrato

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA	IN ANGLIA	IN CIVITATIBUS FOEDERATIS AMERICA SEPTENTR.	IN GERMANIA	IN CANADA
Apud GERTHNER ET WOLF	Apud "KRONIKA RODZINNA"	Apud BURNS AND OATES	Apud FREDERICUM POSTER	Apud LIBRARIUM GRANGER F. SHER
		Apud FREDERICUM POSTER	S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.	
VARSAVIAE POLONORUM	VARSAVIAE POLONORUM	LONDON W.	NEW YORK	CINCINNATI
Rakowskie Przedmiescie, 18.	Krakowskie Przedmiescie, 6	28, Orchard Street.	52, Barclay Street.	436, Main Street.
			RATISBONAE in BAVARIA	MONTREAL
				1009, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

« VOX URBIS » AD PEDES LEONIS PP. XIII.	A. Leonori.
SOCIIS ATQUE-LECTORIBUS COMMENTarii NOSTRI HUMANISSIMIS	v. u.
DE HISTORIA ET GEOGRAPHIA IN SCHOLA TRADENDIS	H. D. V. Pieralce.
DE ALBIO TIBULLO	G. P.
SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIIS. De gemmarum sculptura	L. Demontiesius.
NILIACI LACUS PRO AEGYPTO	D. Bascaris.
PRAETER NILI FLUMINIS UNDAE	Laelius.
DE « DISCIPLINA ARCANI » ANIMADVERSIONES CRITICAE	S. Figielski.
STELLAE VIGANTES ET OPINIO VULGI	Heraclius.
FABULAE SELECTAE FONTANII A IOANNE BAPT. GIRAUD LATINE REDDITAE	Fr. Xav. Reuss.
DE TELEGRAPHO ABSQUE FILIS NUPERRIMA	M. Lani.
DE LATINA ELOQUENTIA IN ARCHIGYMNASIO TAURINENSI.	Subalpinus.
ANNALES	Poplicola.
AENIGMATA	Fr. Palata.

In tertia operculi pagina:

PER ORDEM	Viator.
EPISTOLARUM COMMERCIIUM	A secretis.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCIII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS

COMM. VOX URBIS IN AN. MDCCCCIII

Pretium subnotationis est in Italia Libell. 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7 1/2; Coron. 15 *recto tramite mittendum ad*

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM
COMMENTARII "VOX URBIS", POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,
ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA.

Qui pretium uti supra miserit infra Ianuarium mensem anni MDCCCCIII, praeter Commentarii numeros omnes qui edentur ipso anno MDCCCCIII, *accipiet ad libitum*

a) Librum (vulgo <album>) praecipua Urbis referentem, pulchritudine insignem, atque Commentarii moderatore iubente expresse adstructum; *sive*

b) Urbis e Ianiculo monte prospectum (Tabulam aere cusam metr. 1,10 x 0,24); *sive*

c) Collectionem chartularum electissimarum, quae distinctae coloribus plurima de Roma, iuxta optimarum artium placita, referunt.

QUI NOVOS DABIT SOCIOS

eliget insuper:

a) Libros de disciplinis omnibus, de bonis litteris, de Ecclesiasticis rebus quolibet e bibliopolarum catalogo, usque ad dimidium subnotationis annuae suae, id est in Italia ad Libell. 5; extra Italiam ubique ad Libell. 7,50; Marck 6; Sch. 6; Doll. 1 1/2; Rubl. 3; Flor. 3 1/2; Coron. 7 1/2. Ipse electos libros describat atque Commentarii administratori significet; gratis mittentur, excepto impendio diribitorio Reipublicae debito; *sive*

b) E picturis Urbis grandes duas, photographice redditas, prouti voluerit ac significaverit; usque, seu supra, ad dimidium annuae subnotationis;

c) *Sin potius cupierit, dimidium subnotationis pretium ei remittetur qua pecunia dimiserit.*

Hac ultima conditione (c) modus datur sociis, quo si binos dederint socios novos, ipsi *gratis* Commentario fruuntur; sin, possint amico favere, Commentarium dimidiato pretio praebentes.

Notatum vero plane volumus nos nova omnino sociorum nomina expectare tradenda; non enim socios novos umquam existimabimus eos, qui nomen suum olim iam Commentario dederunt.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

PRETIUM SUBNOTATIONIS:

In Italia: Lib. 10 — Ubique extra Italiam:
Lib. 15, M. 12, Sch. 12, Doll. 3, Rubl. 6, Flor. 7 1/2.

BIS IN MENSE PRODIT

POSSESSOR ET ADMINISTRATOR:

ARISTIDES LEONORI, eques.
ROMAE — Via Alessandrina, 87.

"VOX URBIS," AD PEDES LEONIS PP. XIII.

ABHINC annos viginti quinque, vix cum
A Leo XIII Petri solium ascendit, eum primum videre et alloqui est mihi sorte datum. Haec redibant in mentem cum, nono kalendas Februarias, Vaticani viam iniveram, ut, ex particulari admissione, tributum obsequii nostri, *Vox Urbis* fasciculum huius anni primum, ipse offerrem. Redibant haec in mentem... Nondum dies eius ab electione decem effluxerant; nondum ille se in pontificium domicilium transtulerat; cum paucis comitatu, eum manebam, in aedibus Purpurati Patris, qui res publicas Ecclesiae gerit, ubi Leo Pontifex etiam tum morabatur. Manebam, fateor, animo neque turbato nec valde rei sollicito, cum diu adaevissem tum insigni spectaculo et pompis, quibus Summus Pontifex circumdatur, tum colloquiis alte in pectus descendentibus Pii IX sa. me., unde non semel aegri animi solatia reportaveram.

At cum anam Leo ingressus est, ecce tremens et turbatus genua flexi, isque timor irrepsit, quem nunquam antea fuisset suspicatus; nescio enim quo animi motu vehementius, ut ita dicam, me coram Christi Vicario adesse persensui, atque eo auctam in animo venerationem et religionem, quo imminutum circum rei splendorem viderem.

Comitem habebam iuvenem Anglum, nobilissimo genere ortum, qui etsi incerta adhuc mente, magnopere tamen erga Catholicam Fidem se impulsus experiebatur. Ad Leonem illum admovi, benedictionemque peculiarem pro illo suppliciter oravi, ut ante Paschatis ferias Petri Ecclesia novum hunc filium numeraret. Imposuit tum Pontifex graces manus et benedixit. Iuvenis, italicae linguae ignarus, haud libenter deinde a me accepit, quae Pontificem efflagitaveram. Ecce autem sacra hebdomada ineunte Londinenses litterae ad me adveniunt nuncian-

tes Supremi Pastoris vota haud in vanum cessisse.

Haec itaque mente repetens, adii nunc iterum Leonem; quem, post quinque et viginti annorum curriculum inter summi regni curas expletum, valetudine mira, miroque robore florescere extrema quamquam in senectute animadverti.

Nobilibus amicis et custodibus corporis circumseptus media in aula erat, quam a pictis *textilibus* nuncupant. Admissionum magister me coram Ipso producit, qui venerabundus accedens, ad pedes clarissimi senis provolutus, *Commentarii nostri fasciculum serica custodia, aureis distincta signis, oclusum offero.* Arripit ille benigne manum mihi cum suisque iungit, dum sibi perquam acceptum donum fatetur et obsequium iucundissimum; petit paterna cura de *Commentarii* vita, deque eius auspiciis sibi carissimis; docet festive, quo studio feratur in maiorum linguam; Ipsum primum singulos *Vox Urbis* numeros perlegere; pluraque humanitate summa addit, quae quanto gaudio mihi fuerint haud facile dixerim.

Tandem Pontificis benedictis omnium memor, benedictionem et *Commentario* et nostris inceptis, et scriptoribus, et sociis omnibus exquisivi. Is libenter assentiens, paterno animo, iterum iterumque gratulatus, amplissimam dedit.

Haec igitur Pontificis benedictis vota Vobis, quotquot benigne per orbem nobiscum ad laboratis mihi que favetis, gestiens hodie nuncio, et per *Vox Urbis* ad dissitas ubique terrarum oras mitto. Cuius faustos adprecior pacis et bonarum rerum fructus tum singulis Vobis, tum gentibus vestris et civitatibus; omniaque in *Commentarii nostri* bonum maxime arbitror cessura, cui omnes praesidio adestis.

ARISTIDES LEONORI
Commentarii *Vox Urbis*
possessor et administrator.

SOCIIS ATQUE LECTORIBUS

COMMENTARII NOSTRI HUMANISSIMIS.

IN superiore scripto, fervido, qui par erat, sermone ab ipso Aristide Leonori, *Commentarii nostri* possessore et administratore, Leonis XIII in *Vocem Urbis* humanissimos sensus accepistis. Quamvis honorabilis unquam laboribus nostris petere testimonium nequiverimus, liceat nunc studium etiam in nos atque consensum sociorum latissimum, stellarum modo solem coronantium, affirmare. Quotidie enim bonorum omnium, gratulationis, incitamenti litteras accipimus tum ob propositi nostri summam, tum praesertim ob peculiare numeros institutos, quorum specimen circa Leonem XIII edidimus.

Quibus rebus animo erecti ad novum huiusmodi numerum intendimus, et proxime vulgabimus, memoriae ANGELI SECCHII dicatum, celeberrimi illius caeli siderumque spectatoris, cuius obitus XXV anniversarium sapientes astronomicae disciplinae ubique concelebrabant.

Hunc etiam fasciculum, — qui iisdem conditionibus ac superior venum ibit —, pergratum sociis nostris fore confidimus, atque ita sibi probatum, ut non verbis tantum, sed re gratiam suam ultro nobis ostendant.

DE HISTORIA ET GEOGRAPHIA

IN SCHOLA TRADENDIS (1).

QUONIAM eadem lex, temperans oculos circa corporearum cognitionem rerum, regit intellectum, videntem quae longe sunt ab omni concretione corporea, eaque scrutantem, iure meritoque in illud Ciceronis redimus, quo praecipitur idem iter sequendum quoties paria inter se sint, ac saltem similia quae vestigamus. « Naturam optimam ducem sequamur ». Quemadmodum igitur ubi ad aedificium quoddam mirabile accedimus contemplaturi, primum a longe praecipuas summasque lineas, formamque integram oculis accipimus, postea, propiores facti, singulas partes discernimus, distributionemque externam intuemur, denique introgressi scalarum commodos ascensus, anularum amplitudinem, solidam parietum vim, cubiculorum ordinem et quidquid est optimum a cavea ad fastigia, a fenestris ad contignationem, ab atrio ad penetralia percipimus; sic in iis, quae intellectui proponimus videnda, primum noscere debemus quid sint, quidque ferant, quibus a reliquis distinguantur, et per summa capita scire quid, ut cum philosophis loquar, ab essentia habeant propria; postea quasi appropinquantes

(1) Cfr. num. sup.

LA LEGGE

MONITORE GIUDIZIARIO E AMMINISTRATIVO

An. XLIII

Commentario huic, de rebus forensibus deque rei publicae administratione monenti, grandis quidem mutatio hoc anno MDCCCXIII allata est. Non solum enim annuae subnotationis pretium, quod libell. 36 hactenus fuit, ad libell. 24 imminutum est (extra Italiam lib. 30); sed longe auctus commentarius dabitur sociis, qui bis in mense fasciculum accipient paginis LII, iisque magnis ac bifariam divis, constantem. Exeunte autem anno, universi iuris suppellectili (vulgo *repertorio*), ex Italorum commentariis forensibus omnibus deprompta, donabuntur. In commentarium **LA LEGGE** redigendum plus triginta viri inter clarissimos iuris peritos incumbunt, ita ut omnium huius generis absolutissimus is exsistat, temque qui minimo pretio veneat.

FASCICULI SPECIMINIS GRATIA GRATUITO MITTUNTUR.

Omnia quae ad commentarium attinent sic inscribuntur:

Società Editrice Laziale

ROMA, CORSO UMBERTO I, 219.

MINERVA

RIVISTA DELLE RIVISTE

An. XIII

MINERVA ex probatissimis totius orbis commentariis excerpit atque in epitomen cogit summi momenti scripta, quae de doctrinis, de ratione civili, de religione, litteris, bonisque artibus omnibus vulgentur. Singulis dominicis diebus XXIV magnis paginis prodit, praeter operculum, quod pag. VIII constat.

Praemia lectissima sociis conferuntur.

Pretium annuae subnotationis est libell. 10; extra Italiam libell. 12,50.

FASCICULI SPECIMINIS GRATIA GRATUITO MITTUNTUR.

Omnia quae ad commentarium attinent sic inscribuntur:

Società Editrice Laziale

ROMA, CORSO UMBERTO I, 219.

Subnotatio binos commentarios complectens **LA LEGGE & MINERVA** libell. 31, loco libell. 34, datur.

SOCIIS MONITUM.

Sociis pluribus morem gerentes idib. Novembr. an. MDCCCXIII apud Commentarii *Vox Urbis* administratorem officium instituimus, quod de negotiis Ecclesiasticis sit; de expediendis scilicet rationibus omnibus, quae apud Romanae Ecclesiae « Congregationes » aguntur.

Itaque si quis procuratione nostra uti velit, profecto temperantiam in pretio, studium atque alacritatem in opere inveniet.

lesicio induxerunt, Tibullum non contigisse pro certo est. Super itaque est ut illa segnitia, quae Epicureum decebat, bona potius non curasse et abiecissemus dicamus, praesertim cum amoribus illaqueatus, in quos eum iuventus agebant et indoles, in hos potius, quam in rem familiarem bene administrandam incumberet. Nonne enim et hoc legis in disticho:

*Non ego laudari cupio, mea Delia, tecum,
Dummodo sim, quaeso, segnis, inersque vocer?*

Idque ita sibi suaserat et statuerat uti faciendum optime et optime factum, ut candide fateatur:

*Non ego divitias patrum, fructusque requiro,
Quos tulit antiquo condita messis arvo.*

Hinc Tibullus noster «nescius componere opes, nescius et parcere partis, contentus vivere parvo», quidquid avaritiae erat, seu videri poterat, amandabat in pestem:

*Divitias alius fulvo sibi congerat auro,
Et teneat culti iugera multa soli.*

Haec autem ita menti animoque Tibulli insederunt, ut ipso in carmine, ubi dicit Messalae ducei carissimo, quem tamen non sponte sequeretur in bella missum:

*Te bellare decet terra, Messala, marique,
Ut domus hostiles praeferrat exuvias,*

versus prohibere non possit, quominus in eumdem stultitiae notam impingant:

*Ferrens ille fuit, qui.....
Malerit praedas stultus, et arma sequi.*

Hac data Tibulli indole, suarum rerum incuriosa, et nihil praeter amoris deliciolas sibi quaerente ac tuente, nil mirum si agros prae urbe, si vineta, novalia, pecudes prae honoribus adamaret. Illic libertas, tranquillitas, quies; illic nemo insidiari amantibus, nemo avellere; illic demum spes quiescendi supremum, aeternum, neque aliud sibi sperare posse, nisi ut coram Delia.... Sed audiamus ipsum omina sua recitantem:

*Te spectem suprema mihi cum venerit hora,
Te moriens teneam deficiente manu.*

*Flebis, et arsurum pones me, Delia, lecto,
Tristibus et lacrymis oscula mixta dabis.*

Ut quid haec sollicitudo nulla de Inferis? Nulla de Superis, nulla — atque id Romano nefas! — de publicis rebus? Clarius dicam. Deos non philosophia, non auctoritas, sed ipsa sentiendi nobilitas et dignitas animae humanae e caelo deiecerant, et eos — idola tantum, et simulacra sine spiritu! — in templis eorum quasi in totidem carceribus coercuerant, quos nemo vicini, nemo hospites, nemo amicos sibi vellet, quia nec res, nec liberos, neque coniugem ab eorum rapacia, petulantia, libidine posset tueri. «Populares Deos esse multos, naturalem autem unum», non unus Cicero dixerat; sed quis quaereret, tot inter Deos, verum? Improbis labor, a quo Romanus dives, «Epicuri de grege porcus», abhorrebat. Hinc inertia quaedam, quae, hodierno contenta die, non curabat crastinum, nec futura:

*Tu ne quaesieris (scire nefas!) quem mihi, quem tibi
Fivem Di dederint.....
.....Curpe diem!*

Haec tunc erat sapientia! Horatio credas. Nec alia ab Horatiana erat sapientia Tibulli!

Dicit aliquis: Quid? interdum, fortassis et saepe Deorum nomina numenque recurrunt, in Tibullo praesertim, et, suavissimi, Lares. Credo; hoc enim unum in Romana societate supererat; cultus domus, cultus familiae. Ubi aemulationibus, persecutionibus, odiis in Christianos, hic unus cultus scinditur, peribit, scinditur et peribit imperium! Potiores animae, electae mentes haec praesentiebant, praesciebant; una ex hisce Tibullus. Libertate sublata, quam recuperare reipublicae impossibile erat, — eo enim omnia deciderant ut nec mala, nec remedia tolerari possent, — taedium quoddam vitae serpebat in animis; dulce erat mori ante diem; et quoniam aeterna iustitia non apparebat in parricidas animadvertens, fastidium incremens quotidie urgebat, instabat. Atque hac de causa Tibullum in agris Pedanis, apud Praeneste, educatum, urbis fastidiosum invenimus, et ruris, camporumque memorem, Lares diligentem, Laribus obsequentem. Non quia Laribus crederet, sed quia in illo reviviscit Horatii desiderium:

*O rus, quando ego te aspiciam? quandoque licebit
Nunc veterum libris, nunc, somno et inertibus horis,
Ducere sollicitae iucunda obliviae vitae?*

Amabimus tamen poetam, cuius plurima perierunt, quibus librorum numero par esset Ovidio, cui profecto est elegantia par, suaviloquio, et ceteris Musarum blanditiis certe non impar. Siqua in eo fuerunt, quae nunc morum non probat austeritas, aetati, qua vixit, tribuenda potius, quam nequitiae reor. Minor Horatio si philosophus fuit, hoc illi adscribas laudi, non vitio veritas. Ille maximis placiturus scribebat, iste quo cordis impetu ferebatur abibat. Purus autem et elegans solemne illud et moestum habet in versibus, quo Vergilio suavitate comparari possit.

G. P.

SELECTA EX BIBLIOTHECIS ET ARCHIVIS. (1)

De gemmarum sculptura.

GEMMIS imagines caelantur aut scalpuntur. Caelatae dicuntur si e plana superficie opus emineat, scalptae contra si opus refugiat: cuius tamen forma excipi possit cera, vel alia facili materia. Utroque genere veteres inclauis vel quae adhuc supersunt eorum opera testantur. Ex gemmis, achates maxime semper opportuna est caelaturae propter colorum varietatem, qui arte naturam informantem incurrunt plerisque locis, tam apposite quo trahit eos ingenium artificis, ut asciti potius quam innati videantur, natura etiam ipsa in his colorum varietatibus disseminandis, ita interdum ludente,

(1) Ex opere, cui titulus: LUDOVICI DEMONTIOSI Gallus Romae hospes, ubi multa antiquorum monumenta explicantur, pars pristinae formae restituitur — Opus in quinque partes tributum. — Romae apud Ioan. Osmarinum, MDLXXXV (pars. III, pag. 16).

Venit Demontiosus hic peregrinus in Urbem, et facili stilo quae vidit descripsit, multaque eruditionis suae thesauro animadversiones ita ditavit, ut eius liber, nunc rarissimus factus, iucundus pariter ac magni momenti habeatur. Ut hoc scriptum depromerem quaerenti mihi ultro oblatus est a cl. vir Antonino Marini, sollerti ac ditissimo romanarum rerum collectore, cui gratias publice rependo. — Porfiz.

ut picturam vicissim aemulari videatur: ut in gemma illa Pyrrhi, in qua novem musae et Apollo citharam tenens spectabantur, non arte, sed sponte ita discurrentibus maculis, ut musis quoque singulis sua redderentur insignia. Sunt etiam interdum in achate variae zonae transitu colorum mirabiles; ex quibus aliae, atque aliae superficies caelatae dant varios colores. Gemmis scalptis annulo inclusis veteres signabant, ut Augustus Sphynge. Postea imagine Alexandri Magni, Augusti vero imagine principes post eum signarunt, Mecaenas rana, Sylla Iugurthae traditione, Pompeius triumphis. Magi vero sculpturas quasdam reconditoris, ut aiunt, sapientiae ostentant. Alii vero ad oblectationem tantum huiusmodi gemmas in dactilothecis etiam nunc asservant. Adamas suis opibus tantum commendari voluit; non arte, non figura ulla ascititia, hac quoque parte indomitus hodie talis futurus, nisi artificum solertia in adamantem ipsum adamantem exacuisset; quo invento indomita illa naturae vis, ferri et ignis contemptrix, suis viribus excisa est. Itaque artificum manibus tandem parere didicit, adeo nihil labor improbus pervincere non potest. Olim innotuerat alio adamante perforari posse: hoc levi vulnere cognitum est posse etiam domari.

Omnium qui olim caelarunt scalpseruntve probatissimus habitus est Pyrgoteles, Alexandri Magni iudicio, qui vetuit ab alio se in gemma scalpi quam a Pyrgotele; quo praeiudicio primam laudem apud posteros omnium suffragiis adeptus est. Proximi a Pyrgotele fuere Apollonides et Cromius. Vidimus amethystum unciali magnitudine, Apollonidis manu scalptam: in ea effigiem Dianae, opus adeo partibus omnibus absolutum, ut nihil supra. Artificis nomen adscriptum est tam exilibus litteris, ut fere visum effugiant. Est ea gemma Horatii Tigrini, insignis et ingenio et animi candore viri. Famam etiam habuit Dioscorides, qui Divi Augusti imaginem expressit, qua postea principes signabant... Postea coepit ars in peius ruere, nec quisquam exinde repertus est qui priscos illos aemulatus sit.

L. DEMONTIOSUS.

NILIACI LACUS PRO AEGYPTO.

EA Nilo conditio est, ut bis quotannis, certis mensibus, super ripas effusus ob imbres, qui in montibus Aethiopum et circa decidunt, limo pingui et aqua ubere campos adiacentes operiat. A quibus, certos etiam post dies, ubi recesserit, agros ita frumentis suscipiendis idoneos linquit, ut exiguo negotio, — vix enim sarculo signantur levi —, et sementem admittant, et admissam alant, et altam proferant falcibus metendam. spicis abundantibus divitem. Nec alia e caelo pluvia, tota tempestate, est, nec modus alius est irrorandi sitientem planitiem, tot mensibus arescentem, et vehementiore sole paene combustam. Itaque tanta Aegyptus est, quantus est Nilus, qui si deesset fluvius, deserta penitus brevi loca omnia viderentur; ac tanta Aegypti fertilitas, quanta Niliacae alluvionis est abundantia.

Itaque minime mirandum est, si prisci Aegyptiorum reges, quos Pharaones cognomento

discernere ea, quibus praesertim emicent et emineant; denique, quasi ad intima adducti, singula vel minima notabimus, prout illi fecere qui, palatii scrutantis conclavia, picturas, simulacra, aera, marmora, anaglypta contemplantur.

Ridiculas proinde rationum pugnas prorsus abiiciemus; probe namque scitis, lectores, esse quoddam genus intractabile magistrorum in duas quasi acies divisum; hi omnia per analysisim faciendum, docendum, discendum; illi omnia per synthesisim putant. Quod ille a synthetica ratione recedat? Fractus prius illabatur orbis!... Quod hic ab analysisim? Prius ima dehiscat terra, quam foedera iurata methodo frangan- tur?... Ego vero omnia puncta relaturum existimo, qui opportune rationem, seu methodum, cum methodo miscuerit, dederitque proclive iter, et straverit utrique commune.

Qua in re (de historia loquor) mirabiles ego sum fractus, proposita summa et mole integra descendam annis singulis rerum, quoties ita propositum, ut quaedam magna divisio esset, per loca, per tempora; quod quidem difficile prorsus intelligenti non erit. Sic brevibus moles integra rerum ab alpha ad omega, ab exordio ad exitum erit. Tam divisionis quaeque pars per summa capita petebatur, hinc aberior notitia. Post haec tertio redibam, ac tunc denique singula quavis minima apparebant. Itaque fiebat ut integer ordo, complexusque rerum toties manibus, et, mente voratus, non mandatus memoriae, sed innotesceret, hinc clavis aeneis, antea quoque obscuris, hinc et mediis videretur, nunquam aucto deponendus. Exemplum afferam; longum quippe iter per praeccepta, breve per exempla gradientibus in disciplinas. Primo gymnasium apud Italos Romana historia traditur ab exordio Romanarum rerum ad occasum usque Occidentalis per Erulum Odoacrem Imperii. Haec Romanae historiae sunt in libris, confusa nimis et incerta praebentur. Aliquid magis exploratum et solidum a Romulo ad Christi ortum primo tractatus, et hoc porrigitur per quinquaginta tres ac septingentos annos. Habes igitur periodum triplicem annorum 251. Prima periodus tota in regibus est, ad annum fere, quo Tarquinius ille Superbus abdicata regni recuperanda spe, immo a spe omni delectus, denique abiecit. Altera per annis aetas ad Punicum bellum primum absolutam porrigitur. Tertia ad Augusti imperium pacato orbe terrarum hostibusque Romani nominis omnibus terrarumque feliciter superatis. Prima igitur aetate Roma se in Latium exstulit, atque constituit, et, cum finitimis luctata, vires suas exercuit atque probavit. Aetate insequentem Populus Romanus, latinis viribus auctus, in Italiam omnem victrices manus longe lateque porrexit (adeo difficile fuerat post Hetruscorum dominium dare Italiae caput, barbaricis invasionibus in frustula absciscae), atque hic locum habent illae urbis discordiae inter patricios et plebem, et Gallorum impetus, et decemviri, et Camillus, et Fabricius, et Decius, et Cincinnatus. Principem populum et late regem Poenus, sibi fidens nimis, irritavit; ac tunc qui sua contentus Italia fortassis recedisset in pace, a propriis agris eductus est in maria, ut quod in terris habebat, idem in mari exerceret imperium.

Tertia igitur aetate hac immania fuere bella, quibus, diruta Carthagine, Africa subacta est, subversa Numantia, Hispania in potestatem Populi Romani redigitur; mox Graecia, Asia, Aegyptus, denique Gallia omnis et Germaniae non exigua pars Romanum novere imperium. Iamque hic illa nomina Scipionum fatalia, Hannibal, Paulus Aemilius, Lucullus, Pompeius, Sylla, Marius, Caesar, Spartacus, Iugurtha, Sertorius, Cato, Brutus, Caesar, Octavianus Augustus, Agrippa succedunt.

Iamque nascitur Christus, et Augustorum omnium imperium septuaginta et sex, et quadringentis annis concluditur. Atque aetatem hanc paribus divisam numeris (annis scilicet duodequadragesima ac ducentis singul.) dant fata quaedam arcana; primis nimirum Romana vis crevit; alteris, suis rescissa discordiis et ambitione civium, et vitiis in praecipue abire; et maturasset ante diem ad exitum, nisi Constantinus, Theodosius fatiscientem retinissent.

Hac utens ratione ter in eadem iam nota redimus; at quoties redimus, aliud novum semper addimus, semper apponimus notis; quo fit ut singula clara suo loco sint, et nota iam altius animis infigantur, et curiosi puerorum animi cupiditate novitatis, et deliciis varietatis allecti, retenti, fastidium omne relinquant, saecres promptos paratosque semper se exhibeant.

Neque aliter in geographia praeceptor se geret, qui copiosa messe ditari et ditare cupiat. Caput autem hic et ratio longe faciliore itinere graditur. Nam primo integrae partis (Europae, puta) limites trado, et depictam chartis indicans, ambitum rei quodammodo circumscribo; postea orographiam, scilicet montium dispositionem et ordinem ostendo. Pronus ex constitutione horum in hydrographiam descensus; nam ordini montium ordo fluminum famulatur. Ethnographiam habes in manibus; populi enim et gentes, nisi iniuria finitima intercesserit, limites habent suos iuxta maria, flumina, lacus, montes. Ergo civitatum nomina, ergo urbium, ergo insigniora reliquis oppida; et

qui variare cupit rem praedictam unam non mediocre discipulis delectamentum afferet suis, si, in ea locorum, urbium, fluminum incidens nomina quae vel patrato ibi facinore memorabili clauerunt, vel aliqua calamitate, seu dehiscitibus terris, seu cladibus pugnisque atrocioribus (haec enim puerorum mentes mirabiliter percellunt), miscens historica geographica interdum, at quasi miscere nesciret, ea opportune notabit. Ecquid autem si quasdam adinvenerit lineas, quibus facile sit pueris summam pingendae figurae habere prae manibus? Pictores habebit multos, talesque ipse faciet volentes. Experto credite. Siquis enim ex occiduo litore Thyles insulae (nunc Islandiam dicimus) rectam lineam in occidentale pariter Cretae litus deduxerit, si alteram a capite, seu promontorio, quod S. Vincentii dicitur, in Hyperboreos montes ubi primo, antequam ad Caspium perveniant, dividuntur, omnes pene Europae regiones habebit, civitates habebit. Quid si hanc sex in partes dividet? Quid si in plures Islandica-Cretensem? Quid si angulos ubi intersecantur notabit? Profecto dabit pueris elementa, quibus, amussi tantummodo, ex hi-

scie duabus lineis Europam probe expriment, fluvios, gentes, urbes, peninsulas, insulas.

Haec sunimatim narrare quasi nostra libando summis labiis, censuimus, quibus integer prospectus rerum quovis anno descendarum tribus, aut quatuor absolvitur feliciter mensibus.

Quid praeceptoribus dicam? Illud Tharsensis philosophi: « Nolite omni spiritui credere, sed probate ». Res tota enim in experientia est.

H. DE VECCHI PIERALICE.

DE ALBIO TIBULLO.

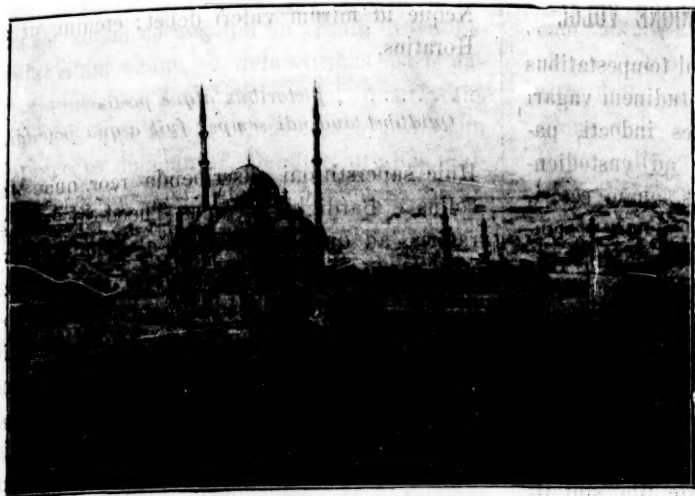
QUISQUIS latinas litteras vel summis labiis libaverit, Tibullum poetam agnoscat necesse est; talis enim hic inter vates, qui olim Latio floruerunt, habetur, ut sint plures qui hunc praestare ceteris iudicent, nonnulli qui summis aequum existiment, nemo qui magni faciendum esse non putet. Et quae de vate hoc diversa iudicia fuere apud priscos, non minus diversa sunt inter praesentes; nunc autem additur, ut non modo de vate iudicium facere se posse nostri sperent, haud aliter ac si semetipsos et posteros, qui olim de huiusmodi sententiam tulerunt, mentiendi studio decepissent, sed etiam de viro sibi auctoritas sit iudicandi. Id autem bellissime fit, ut hodiernis usibus, cultu, moribus illi condemnentur vel absolvantur, qui longe aliis in usibus, cultu, moribusque vixerunt. At a quibus hi condemnantur, vel absolvantur? Nempe ab iis qui profecto illud ignorant gravissimum: « Distingue tempora et concordabis iura! ». Sunt enim quampura, quae, intimo sensu monente et ratione dictante, apud omnes digna laude, sive, contra, digna vituperio semper et videntur, et visae sunt; sunt autem ex hisce ipsis non pauci summatim nec exigua aestimata, quae inveniunt mores, inducta superstitio, necessitas aliqua, consuetudo ab unguiculis, ut aiunt, oculis observata, vel a prisco deiecerunt honore, vel a vituperio extulerunt, in quo iacebant. Itaque Romano more prisco Brutus laudatur et Cassius, qui « in abolitione sanctissimarum piissimarumque animarum, iudicio suo, scelere alieno usi sunt »; hodierno nemo laudaretur si faceret.

Hisce igitur positis de Albio Tibullo loquamur.

Romae equestri genere natus, Hirtio, ut fertur, et Pansa consulibus eo tempore vixit, quo Caesar, Cicero, Vergilius, Horatius, Ovidius magna optimarum litterarum laude clauerunt. Procul dubio hoc; neque tamen procul dubio minus est eos tunc vigere mores, quos partae divitiae opesque immensae corruperint. Atqui et opes et divitiae non mediocres fuisse sibi testatur Tibullus; postea defecisse non deflet, dicens:

Tunc vitula innumeros lustrabat caesa iuvenco,
Nunc agna exigui est hostia parca soli.

Undenam haec fortunae mutatio? Vix coniectare licet; nam nihil in eum tulisse motus civilium temporum scimus, et quae deproliantes Pompeius et Caesar, Brutus et Augustus in publicas privatasque fortunas multorum ma-

Cairo urbis prospectus.

raeque visus, fluminisque spectaculum atque deserti facies et pyramidarum ingens prodigium. Ex iis subtracti singuli lapides, qui ad arcem hanc aedificandam congesti sunt. Aedes sacra *Mehemedii Al* iuxta arcem erigit tholos letissimos, alios super alios imminentes, cuius turres marmoreae, subtiles quidem et ad sidera exsistentes, solis adversos radios remittunt, quasi totidem cuspides anreis punctis distinctae. Eius in ambitu anno MDCCCXII Aegyptiorum Arabum clades, *Mehemed* illo imperante, peracta est, qua gentem eorum delere penitus ille tentavit. Ad epulas in arcem advocati quingenti fere advenerunt, at vix aedem ingressi, oclusis ianuis proditoria manu ballistis ignivomis necati sunt a militibus, qui undique ex vallo concurrerunt. Omni defensione destituti simul cecidere, vixque unus ex iis, immissio in cadavera equo, sospes, atque citra vallum prosiliens, aufugit.

Est et Cairi locus insignis, cui ab imperatore, hoc vere strenuissimo, nomen fuit *Ezbekeyek*, qui supremis Aegyptiorum regibus inservivit saeculo XV delabente. Horti in foro hoc latissimo virescunt, omnemque florum messem laetam visu et naribus suavem afferunt copia summa, quae meridiana loca decet. Eminent circum aedes eaeque maxime recentes et lectissimae; hospitia, tabernae, theatra, officinae, ambulacra porticusque, quae loca peregrini incolunt ditissimi et optimates. Quod prius forum Europaei tantum lustrabant, modo Arabes quoque invisere gaudent, admixtique nostris, suis quoque vestibis spectaculum loci delectabile omnino reddunt.

LAEIUS.

DE "DISCIPLINA ARCANI," ANIMADVERSIONES CRITICAE.

I.

LICET illa quae dicitur « disciplina arcani » in Ecclesia praesertim Occidentali esse desierit, nihilominus non desunt scriptores, ceterum docti et pii, qui investigationes de religione severe christianis prohibent. Sunt etiam, qui manifestum verborum Scripturae sacrae, vel ipsius Christi sensum, si non data opera, at nescio cuius sapientiae et pietatis specie obscurare solent. Huc referri possunt ii, qui clarissimum sen-

sum negligentes, mysterium quaerunt, ubi nullum est; exinde tot metaphoricis et aequivocis utuntur vocibus, ut vix a profano intelligi possint. Dantur adhuc concionatores, qui existimant, se tum omnes viri eruditi et eloquentis numeros implese, si omnes figuras in unum congerant; at ita rem simplicissimam mentibus parum acutis subtrahunt; ita efficiunt, ut plus ritibus et symbolis concedant, quam rei natura patiatur. Sunt etiam multi,

qui illum eruditum et pium oratorem esse putant, qui innumeris flosculis, signis, metaphoris, figuris auditorum sensus demulcere et quidquid elatum atque sublime excogitari potest, in medium proferat. Planus, perspicuus et argumentis suffultus sermo plerisque sordet; unde vix ulla est creatura in caelo et in terra, vix nullum instrumentum quod solertiae talium oratorum vel scriptorum non pateat: habemus spirituales aures, oculos, pedes, spirituales stellas, soles, planetas, spirituales aedes, et quid non?... Traditiones suas excusaturi omnes hi ad « disciplinam arcani » veteris Ecclesiae tamquam ad sacram quandam ancoram confugiunt. Imo inter alia consilia, ad incredulis et minus capacibus frenum iniiciendum, optant ac proponunt, ut disciplina ab antiquis Ecclesiae doctoribus usurpata in usum revocetur.

Veruntamen aliae nobis rationes suppetunt, cur omnino contrarium tenere possimus. Quae apud veteres et recentiores circa nominatam « disciplinam arcani » legeram, in mentem inducunt, hanc veterum consuetudinem multorum potius errorum spretaeque religionis castissimae causam fuisse. Non contradicendi, sed nudam veritatem patefaciendi studio argumentum hoc scrutari statui.

Cum autem etiam ordinis habenda sit ratio, certis limitibus dissertationem includam. Huius nempe « disciplinae arcani » indolem et naturam, deinde originem pandam; porro ad rationes, quibus inducti veteres eam invexerant, pergam, quamque illae nullius roboris sint, non solum inspiciemus, sed et varia incommoda, quibus obnoxia sint, in medium proferemus; unde denique illud efficietur, eam disciplinam nostris temporibus neque esse usurpandam neque renovandam...

II.

« Disciplina arcani » ea veteris Ecclesiae intelligitur

consuetudo, qua quaedam Religionis christianae mysteria ritusque ethnicis nondum initiatis, lapsis et catechumenis celabantur, neque ante certum peractae exercitationis tempus iis cognoscenda patebant. Probe tamen animadvertendum est, non hic sermonem esse de scriptis publicis, sed de sacrorum publico exercitio, institutionibusque ad populum habendis. Notum est enim, veteres Ecclesiae doctores publice religionis christianae decreta non solum exposuisse, sed etiam acerrime eadem vindicasse. Quaeritur autem, utrum ad mysteria omnia, v. g. ad doctrinam de SS. Trinitate, an vero ad sacra solum ea, quae naturam Baptismi atque sanctae Cenae spectarent (1), haec arcani disciplina producta sit.

Quod ad monumenta veterum attinet, satis constat, non solum meros ritus in administratione Sacramentorum adhibitos fuisse occultatos, sed et ipsam rei significationem aliaque Religionis decreta.

In VI catechesi sancti Cyrilli Hierosolymitani haec legimus: « De mysteriis, praesentes si sint catechumeni clare non loquimur; sed saepe multa dicimus tecte, ut qui norunt fideles intelligant ». Atque hoc in causa fuit, cur ethnici Christianis illuderent. Celsus, acerrimus ille hostis, ludibrii causa religionem christianam vocabat *κρυπτόν δόγμα*, doctrinam clandestinam. Origenes (2), dum in eo est, ut hanc calumniam diluat, fatetur quaedam doctrinae capita non omnibus communicari. — Superaddamus clarum illum locum Cyrilli (3): « Non enim gentili cuiquam de Patre et Filio et Spiritu sancto

(1) « Quid est quod occultum est et non publicum in Ecclesia? », - quaerit s. Augustinus - (*Com. in ps.* 108), et respondet: « Sacramentum Baptismi, Sacramentum Eucharistiae; opera nostra vident et pagani, Sacramenta vero occultantur illis ».

(2) Locus qui exstat (lib. I, c. 8) contra Celsum hic est: « Per totum orbem notior est Christianorum praedicatio, quam philosophorum placita. Quis enim Iesum e Virgine natum et crucifixum ignorat? Quis resurrectionem Eius multis creditam et denuntiationem iudicii reddituri pro dignitate poenas peccatoribus et iustis praemia?... Quis et resurrectionis futurae mysterium vulgatum est, tametsi rideatur ab infidelibus. Quae cum ita se habeant, perabsurdum est doctrinam hanc vocare clanculariam. Quod vero quaedam insunt quae non communicantur quibusvis, id non solius christianae doctrinae proprium est, verum etiam philosophicae... ».

(3) *Catech.* VI.

Ezbekeyek locus in urbe Cairo.

appellamus, omnes et studia sua et opes ad hoc maxime advorterint, ut, exstructis aggeribus, lacubus excavatis, fossis, foveis, canalibus opportune deductis, Niliacis aquis, quot maxime possent, loca, arva obvia fuerint; diluvia vero et inundationes eius ita temperare et moderari tentaverint, ut quae maxima possent beneficia praeberent agricolis, maleficia vero, incommoda, damna, pericula prorsus averterentur.

Neque alieni ab hac aquarum disciplina fuere Pelasgi nostri, seu Thyrreni, placeat quomodoque appellare; prouti neque alii fuerunt Indi, neque alii fuere Sinenses; hoc autem animadvertendum censeo, illas gentes, quae prae ceteris cultu et humanitate floruerunt ab inde, easdem fuisse, quae agriculturae studio, et praesertim irrigandorum agrorum industria eminuerint. Delicatulosne puduit nepotes habuisse et no-

dentia servarunt, servatam amplificaverunt, amplificatam non minus quam victoriis et triumphis, abstinencia mirabili, modestia, humanitate, denique virtutibus omnibus celeberrimam in gentibus et clarissimam constituerunt.

Quorsum haec? Ne, quae scripturus sum, videantur absurda.

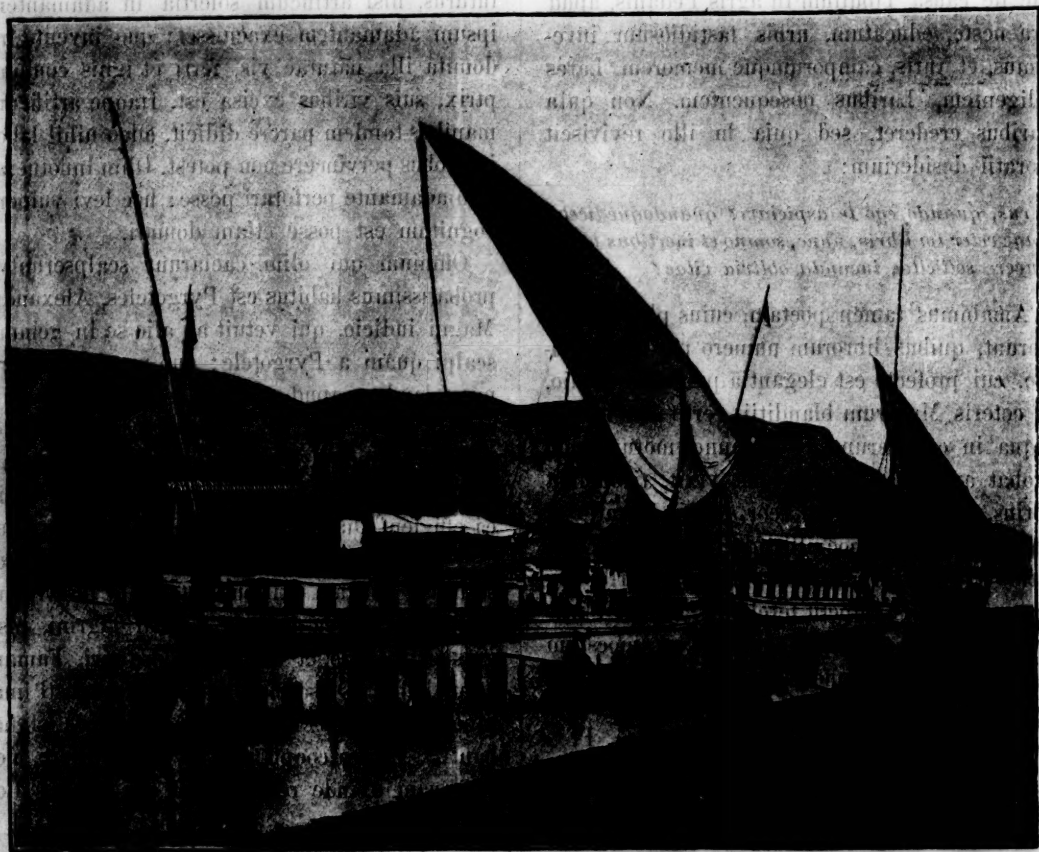
Atque illud in primis est, quod ad antiqua revertimur, et maiorum, veterrimorumque hominum vestigia relegimus, qui ad nauseam usque omnia nova quaerenda, vetera omnia abolenda praedicamus. Habet sua bona antiquitas, habet quae experientia compererat, usu vindicaverat, atque ritu sequenda probaverat. Curnam haec omnia temere aboluerunt superbi nepotes? Nempe ut excellentiores proavis, et sapientiores atavis viderentur. Pape! Atque ita factum est, ut, quae rerum omnium, opumque

tur, qui superabundantia diluvia contineant; ubi opus fuerit, et ariditas poscat, aquas necessarias canalibus irriguis communicent; ita ad fontes constituentur, ut iis aquatio fiat agris, quos nunquam Nilus posset madefacere, novaque soli ingera culturae et fertilitati concedantur. Hinc et aggeres et lacus maximi tres constituti, quorum singulorum amplitudo ipso Pharaonico *Meri* sit maior; primus apud Assuan, cuius primus lapis anno MDCCCLXXXIX a Duce Connaught positus est; alter ad Assiut; tertius post Cairum, sive Babylonem Aegyptiam. Undecim operariorum millia confecerunt opus, in quo libellarum MD centena millia circiter impensa sunt. Centum et octoginta dispositae portae per aggerem, in quas Nilus influit, quovis momento minori aquarum deponens pondus immane absque limo. Diluvio detumescente, eoque debilitato maiores portae clauduntur; inde minores, et ita aquarum satis superque agriculturae servatur, quo campi Maio et Iulio mense fruentur. Hisce industriis tot iam rigantur campi, quot apud nos Italos emerent 250,000,000 libellae.

At siquando alluviones deessent? Cautum est aggere, qui ducentis et quinquaginta chiliometris protrahetur, qui et aquae tantam copiam cohiberet, quanta necessaria esset diluvio integro simulando. Agger autem in fundamentis quatuor et viginti metr. patet, viginti et octo metris eminet, septem patet metris in apice. Quantum aquarum illic volumen putas hoc aggere cohiberi? Metra cubica 1,165,000,000.

Hac enormi aquarum vi ita cohibita, ut ea homo uti possit ad sexcenta commovenda opificia, electrica maxime, quibus potentia faciendi omnem exciperet captum, ecquid erit de Aegypto? Gravis interrogatio, cui minime facilis est responsio, si omnia, quae futura esse inde possunt, aequa mente considerentur. Quisque sibi responsionis sit auctor; at primum videat quantum ipse aer immutetur et salubrior fiat ingenti hoc mari constituto, media in Aegypto.

D. LASCARIS.

Scaphae dahabeeah per Nilum flumen.

minasse atavos, qui agricolae essent, manusque obduravissent ligone, rastris, aratro? Aut hi posterius postea tales sunt facti et effeminati, et moliti divitiis, maiorum suorum tot sudoribus et laboribus comparatis, ut impares essent agendis, nec aliud quaererent nisi otia et voluptates? Utrumque existumo; qui enim Syllae, Marii, Cinnae, Pompei, Caesares et Spartaci exstiterunt, hi non adolescentiam suam, non maturos annos ruribus in suis, in suis agellis agebant, sed in urbe inter aurum et vina et convivia otiosam vitam agitabant; obstrepentibus circa citharodis et saltatricibus, uvidi, obruti luxuria, producentes noctem ad ortum solis; atque hi fuerunt qui vel non mediocriter labefactare rempublicam, vel adversus omne ius fasque labefactatam penitus oppresserunt et sustulerunt, rempublicam illam, inquam, quam Cincinnati, Camilli, Fabricii, agricolae hi omnes, assueti a pueritia sarculis, segetibus, arvis semper, periclitantem virtute bellica et civili pru-

omnium dives habebatur Aegyptus, armis, pecuniis, armentis, classibus, exercitibus terra marique formidabilis, sapientia celeberrima, nec monumentis, nec templis, nec artibus, nec frequentia populi ornata minus quam armata, opes, una et robur omne perdiderit, dignitatem amisit, cladibus, infortuniis, pesti famique potuerit.

Iam igitur bono alite in Aegypto instaurantur quae vetera, vetera immo confortantur hodiernis, hodiernis denique adduntur novissima, quibus ea regio redeat qualis olim fuit, et fortassis etiam excellat, emineat magis quam olim.

Angli igitur, quorum opes et potentia illic sunt maximae, de novo opere cogitarunt, quod Pharaonum menti obsequens restauraret ea quae perierant, lacum scilicet ad servandas aquas, quem *Merim* prisci, et *Phi-ium*, Arabes *E-Fajum*, quod est idem ac *Phiium*; insuper omnia prorsus, quae nocere possent, removerent. Itaque tres magni lacus manufacti instituun-

PRAETER NILI FLUMINIS UNDAE.

Ad ea paene implenda, quae superius de Nili fluminis piscinis et novis cuniculis diximus, deque re Aegyptiorum mirabiliter per ea provehenda, nonnullas locorum imagines addere placuit. Quarum primam, luce expressam in ipsa fluminis ripa, non tantum eius variam pulchritudinem exhibet, sed scapham quoque Aegyptiorum propriam, quam ipsi *dahabeeah* appellant, cuius ope viatores, ubi maxime invet, moram faciunt. Quodsi magister navis nautas optimos secum habuerit, per omne iter viator quasi innatantis illius domus dominus esse et gerere dominium videtur, atque quadam beatitudine fruitur flumen pulcherrimum spectans eiusque sequens cursum, ubi aëris temperies mitissima semper, ubi nullae pluviae, ubi rudera summae antiquitatis gigantea per oras ubique eminent oculis spectanda venerabundis.

Ecce deinde Cairus urbs, cuius ex forma quam damus, eminet statim arx anno MCLXVI super colle exstructa, unde mirabilis maris ter-

dere divinaque audeant inspicere arcana. Ex indicio autem eorum, qui in insula Nova Ze-landa vitam agunt, in delabentibus astris numina infirmiora sunt inspicenda, quae potioribus diis ipsa fastidientibus e caelo pedis ietu in praeceps deiciantur. Denique, ut alias multas de pervagantibus stellis opiniones, brevitate gratia, praetereamus, de duabus adhuc verba facere placet: prima Italos inficit eius regionis supra memoratae, cui nomen Forum Iulii; his enim incolis id genus astra nihil esse videntur, nisi luminum caelestium fungi a beatis spiritibus fornice praecisi, quo melius illa ardeant suaeque luce aethera illustrent. Altera superstitio animum imbuit rudium habitatorum Yucatan peninsulae; hi existimant vagantes stellas nihil esse aliud, quam duas vel tres partes immensi nicotianis foliis orbis confecti, quos minores orbes (italice *sigari*) uno vertice labiis subiiciunt homines, altero autem igne incendunt, ut olentem inebriantemque aspirant fumum, quem postea pleno ore, nubis instar, per aëra effundere delectantur. Has ingentes reliquias etiam nunc igne flagrantes e caelo, ut incolae Yucatan aiunt, animi gigantum deiciunt, qui quum antiquissimis temporibus in praefata vixissent peninsula, corpore per mortem expediti ad sidera evolarunt!...

HERSILUS.

DE TELEGRAPHO ABSQUE FILIS

NUPERRIMA.

EQUIS vestrum, immo nostrum, puerilibus praesertim annis, apud segnis aquae stagnum immoratus, siquis tamen illo in tempore morae patiens, vel compos est, suas prohibuit a saxis manus quominus aliquod ex hisce in dormientem repandamque paludem coniceret? Me et fecisse recordor, et causam, qua fecerim, memini; siquidem non mediocriter delectabar videns, quo in loco lapis cecidisset, circulum lymphae intumescens excitari, qui dum pergens in ripas dilatatur, alter circulus eodem ex loco erumpit, mox tertius, quartus et ultra, qui omnes proportionem qua orti sunt procedunt, praecedentemque insequuntur, nec resident, nisi prius et singuli in ripa requiescant. Suspicio nascebatur in animo puerili aliquod esse Numen in imo stagno, quod mihi ludibundo morem gereret et ipse colludens, circulosque excitaret insequentes, ut iucundum eum faceret, qui prius excitarat. Quid si dixero me postea domum reversum narrare solitum cum Nympha stagni lusisse amabiliter, cum ea de ciendis illis circularibus undis certasse, nam saepe de Nymphis lacustribus et fluvialibus memoriae mandabam e carminibus poetarum?

Quidquid de me fuerit, o lectores, in summa et caput omnis Marconianae « radiotelegraphiae ». Quae enim lex fluentibus dominatur, eadem est, qua liquentia quaeque reguntur; similia enim inter se similibus etiam legibus continentur; magna quippe unitas in creatis est, quae dum prima fronte inter se videntur diversa, si perspiciatur altius, convenire mirabiliter apparebunt. Et re quidem vera quid magis unquam diversum quam quod inter

materiam et spiritum? Quid commune oculo cum intellectu? Ac tamen una eademque utrique est operatio. Ille e gravibus, extensis, altis, latis corporibus, ministerio lucis, tenuissimus quae aether est, species in campo oculorum collocat, nihil grave, latum, extensum illuc praeter lucem titillantem inducens, cerebroque videndas offert; intellectus vero subtiles hasce species et quodammodo incorporeas omni prorsus liberat contagione corporea, et ideas rerum efficit, quae neque spatio, neque tempori adhaereant, sed omnibus universali nomine aptentur. Quaeso quaenam via, quisnam est modus quibus oculus a re speciem aufert, et cerebro comparat? Idem prorsus, data proportionem agentium, quibus a specie materiali intellectus abstrahit ideas incorporeas, et quod uni commune est, protrahit in sexcentas, in res omnes eiusdem generis, in infinitum. Postquam igitur multorum praeceptis experimentisque cognitum est lucem, electridem esse quoddam fluidi genus, in quo omnia moventur, sicuti pisces, microbia inter undarum athomos versantur, lex eadem, quae et stantibus et fluentibus aquis est, electridi, luci, sive stantibus sive fluentibus haerebit; et sicut semel excitus in superficie stagni motus irrevocabiter ad ripas usque diffunditur, sic siquis oriatur motus in electridis, in lucis fluido ad extremum usque pergat necesse est. Quod si propter intervalla potentiam vimque motus illius lucis nimis debilitatam ad nos usque pertinentem, nos christallis convexis et concavis optica arte dispositis, restituere possumus, et immensum remota sidera perscrutari; quid vetat conficere machinam, quae motas illas aetheris electrici undas peragantes excipiat, et cumulans, illis potentiam initialis motus restituat? Hanc machinam Marconius adstruxit, quae ipsa in simplicitate mirabilis est, nec sibi quis persuadere potest de re tam obvia neminem antea cogitasse. Castellum ex ligneis vel ex metallicis trabibus quo fieri possit altissimis exstruit, idque ea Minerva, ut tranquillo aetheris electrici Oceano potiatur; quo magis enim, ut in stagno vidimus fieri, tranquillum fluidum est, eo certiores, et fortassis puriores et velociore undae, circulares undae, recursant a centro ad externa. Rete quoddam, quasi ad aucupia paratum, quatuor inter columnas illas, quae et plures esse possent, extenditur, quo commotiones omnes electrici pelagi excipiantur. Tum a summo et lato convergentibus deorsum in fascem, exiguum filis, omnis aetheriae commotionis summa delabitur in conclave, ubi scriptoria vel auditoria mensa singula vel describit chartis, vel auribus intonat semel arrepta caelo dum vagantur pelago aërio commissa.

Atque haec rerum dispositio primum negari coepta est, et quasi rideri ubi primum noster vir iste quae invenerat patefecit; patefecit nempe se posse facere; modum quo faceret nemini, et iure quidem bono, manifestavit, ne quod Antonio Meucci Italo, qui primus anno MDCCCXLIX Avana in urbe Cubae telephoni mysteria nactus est, accidit, sibi quoque contingeret. Deinde tum qui adversus fuerant, tum qui irriserant, tum qui vaniloquum eum reputaverant, praedicaverant, urgente facto, rem non negarunt, at vacuum prorsus inventionem

et mendacem fore dixerunt si magna inter spatia ponerentur. At hisce Marconius triumphaliter modo respondit non scriptis sed factis, constitutis sui telegraphi domibus, altera in Hibernia insula ad Britanniam, Poldhu; altera in Canadensi regione Table-Head. Dum vero ab Hibernica Poldhu in Americam per Atlanticum oceanum demigrat, vehente navi *Carlo Alberto*, a Poldhuensi illa domo quotidie, quavis hora, telegraphica signa notasque excipiebat; resque eo feliciter processit ut, vel aestuante procellis mari, et navem non mediocriter labefactante, telegraphi signa integra semper suscepta sint. Iamque Marconianum opus bono initum alite ad optimum provehitur exitum, et prope Table-Head urbem nova sui telegraphi statione erecta, « radiotelegrammata » quae nuncupant, in Europam ad reges, ad proceres triumphaliter dimittuntur, ea temperantia tamen, ut pulcherrimae inventionis auctor, quem obstupescences admirantur ubique gentes, nunquam de se, nunquam de praeclaro facinore mentionem inducat.

Quo autem labentibus annis, perficientibus, in communes usus inventum redigentibus, procedetur? Nemo facile coniciet, spe mirabilia quaeque suadente. Hoc nempe novo colloquendi genere, novo annuntiandi modo, quem nec turbines, nec maris procellae, nec impendia conturbant, efficiunt, ubicumque sit aër (nec enim aliud praeter aërem requiritur) facilis sermocinatio est, et quae sunt naves in mari invicem salutem, monita invicem, casus vicesque suas, pericula quibus premantur, auxilia quibus indigeant, facile quavis hora postulabunt, annuntiabunt, naufragia arceant, omnia denique in bonum convertent, convertent in tutum, quae nunc in discrimine, quae nunc in ancipiti posita esse videntur.

Atque utinam hoc tempus maturet, diesque ii illucescant, quibus fas sit et mala avertere, et bona provocare, et ab adversis aliquando requiescere! Haec autem ubi felicia acciderint, non ultima erit Marconio laus et ingenio suo ferme divino praeparasse, et argumentosa voluntate sua praeuisse.

M. LANI.

DE LATINA ELOQUENTIA

IN ARCHIGYMNASIO TAURINENSIS (1).

ANTEQUAM venio ad clarissimum virum, qui cum Chionio virtute ingenii scriptisque optime de principatu in litteris certavit, iuvabit obiter in memoriam revocare consuetudinem, quae tunc apud nos unice vigeat. Sic in salubriorem quodammodo aërem transferri putabimus.

Quis enim, hisce praesertim temporibus republicae gravissimis, haud aegro animo cernat iuvenes adhuc imberbes, omnibus bonis artibus expertes, in medias res hominum se propicientes, clamoribus insanis tumultuque sedes illas implere, ex quibus graves pietate viri ac meritis insignes indignabundi exsulare videntur?

Sane principes Domus Augustae, ad doctrinae sanctitatem morumque in primis contententes,

(1) Cfr. an. VI, num. II.

arcana mysteria declaramus, neque palam apud catechumenos de mysteriis verba facimus, sed multa saepe loquimur occulte.

Inter eos porro, quos a sacrorum usu et contemplatione arcuerunt primo loco veniunt « extranei », quo nomine homines a religionis christianae professione alieni intelliguntur; secundo loco huc referendi sunt « profani » i. e. non initiati (1). Sequebantur tertio « gentiles », denique catechumeni, quibus omnibus aditus ad audienda mysteria occludebatur. Duplex autem erat modus occultandi haec mysteria. Prior quo profanos a mysteriis procul esse iubebant. Quem in finem Diaconus alta voce non initiatos discedere iubebat (2). Et fores templorum diligenter custodire tenebantur ostiarii. Posterior occultandi ratio erat, qua de mysteriis coram initiatis aut plane silerent, aut obscuro dicendi genere data opera uterentur. Eum in finem vocabulis etiam obscurioribus utebantur, eum de sacramentis sermo esset habendus.

(Ad proximum numerum).

STANISLAUS FIGIELSKI.

(1) « Obscure propter non initiatos de divinis mysteriis loquimur », scripsit Theodoretus.

(2) « Diaconus in altiore loco stans magna voce... alios quidem vocat, alios prohibet, alios excludit, alios introducit ». S. Chrysostomus, Hom. XVIII in Ep. ad Hebr.

Exige amicitias et tibi iunge pares.

OVID. Trist. lib. 3.

Tarde ogredere, quod aggressurus sis; perseveranter promovere.

DEMETE, PHALERE.

96]

FABULAE SELECTAE FONTANII

A IOANNE BAPT. GIRAUD LATINE REDDITAE
PASSIM RETRACTATAE A FRANCISCO XAV. REUSS.

CIV. — MORS ET MORIBUNDUS.

Qui capis, huc nunquam Mors accidit improvisa;
Fumus quotidie cogitat ille suum.
Omnes debemur leto, cui quaelibet hora
Occiduae vitae nocte dieque patet.
Quae lux infanti regali prima renidet,
Haec eadem poterit funeris esse dies.
Sis meritis clarus; virtute, decore, inventa
Praemia: Falceferas non prohibebis opus.
Dumque omnia Mors viventia, donec in orbe
Triumphato regnet et exanimi.
Tota liquor de re, qua non vulgarior ulla;
Cum sit nulla tamen res inopina magia.
Aegrotas, centum qui vixerat amplius annos,
Sic capis, leto iam propiore, queri:
« O Mors, cur adeo celeras? Tabulas sine scribam
Tutatas; rapis huius me nihil admonitum.
Sine gradum iam praecipitem: me nunc vetat uxor
Pata subire; comes post erit ipse mihi.
Est etiam pronepos sponsae iungendus, et ala
Me superest tactis adiicienda meis.
Ne violenta moram misero, Libitina, recuses. »
Qui Mors: — « Praecipitem me facis immerito.
Armis tunc, senex, subitis oppressus es, annos
Qui huius decies exsuperare decem?
Grandaevo adeo num vasta Lulietia condit
Mors? num denos Gallia tota viros?
Te sed debueram — conquestus es — ante monere,
Rebus uti posses consuluisse tuis;

STELLAE VAGANTES EX OPINIONE VULGI.

DE stellis, quae statutis anni tempestatibus per convexam caeli amplitudinem vagari videntur, varia sentiunt homines indoeti, pastores praesertim, qui, vigiliae ad custodiendum gregem assueti, frequentius, quam ceteri, nocturna astrorum spectacula suspicere et contemplari possunt. Alpium atque Apennini incolis opinio est stellas vagantes, quas in terram reapse illabi putant, illius mortem indicare, in cuius casam vel aedificium ruere videantur. Ii quoque, qui italicam incolunt regionem, cui nomen ex Foro Iulii, falso existimant id genus astra nuntiare aliquem brevi in pectus eo esse iturum, quo forte illa sint illapsa. Neque ab his multum dissentire videntur qui in Moscoviae parte ad septemtriones spectante habitant: ibi enim tot homines morituri dicuntur, quot stellae e caelo deciderint; in Lapponia autem creditur in eo esse, ut tot infantes extremum edant spiritum, quot micantia corruerint sidera.

Hinc opinioni, qua stellae vagantes mortis indicium nuntiumque habentur, superstitio omnino adversatur, quae in umbilico Europae atque in eius meridianis regionibus vulgus imbut: namque homines isti doctrinae plerumque expertes putant cogitata ocyssimo momento, quo stellae per aethera vagantur, re quidem vera esse perficienda. Hinc est ut insignis poeta gallicus Franciscus Coppée huic vulgi superstitioni innixus canere non dubitaverit:

« Dans les nuits d'automne errant par la ville
Je regarde au ciel avec mon désir;
Car si dans le temps qu'un étoile file
On forme un souhait, il doit s'accomplir ».

Ut foret aucta domus, pronepoti sponsa iugata,
Haeres et scriptus, me veniente, tuus.
Aet ego te monui, cum sensus obtudit aetas;
Cum tua deseruit torpida membra vigor;
Cum stetit auris iners, pes tardus, hebesque palatum;
Omnia semianimo: cum periere tibi.
En tibi sol gelido nequit ardens ferre calorem;
Tu quid in argenti corpore stultus amas?
Aegros nonne tibi socios, animamque efflantes;
Nonne tibi tumulos saepius exhibui?
Haec quid erant, nisi signa tui praenuntia leti?
Nunc, aedum, migra: nilque repone, senex;
Intestatus abi; nihil hoc respublica curat.
Talia, sancta quidem, Mors documenta dedit.
Opto, quisque senex e terris exeat, instar
Convivae, grates qui bene praeustus agit.
Is sua vasa libens asportet, rite parata;
Nam mora, si qua datur, quam brevis esse solet!
Stulte senex, queris? Iuvenes o respice fortes,
Qui te, qua sit mors mente ferenda, docent.
Aspice, bellantes quam prompti ad funera currant,
Clara quidem, fateor, sanguinolenta tamen.
At frustra vetulos, quos sordior auris, adhortor:
Decrepitus quivis aegrius emoritur.

CV. — SUTOR ET QUAESTOR (I).

Sutor ab aurora cantabat noctis ad umbram;
Cantabat liquido gutture iuge melos.
Dum crepidas tractat, felicitur ille videtur
Septenis, veteres quos cecinerat, sophis.
Non ita vicinus quaestor nummosus, apud quem
Cantus erat rarus, rarior ipse sopor.

(1) Varii generis erant quaestores. Hic de iis agitur, qui pecunias administrant, quosque Fontanius appellat *Anancters*.

Neque id mirum videri debet: etenim, ut ait Horatius,

..... pictoribus atque poetis
Quidlibet audendi semper fuit aequa potestas.

Huic superstitioni adscribenda reor quae Marcellus e Bardigla, medicus Theodosii I imperatoris, ad quosdam morbos ab hominibus vel pellendos, vel prohibendos praescribere solebat, ut a I. L. Grim Academiae, cui nomen ex « scientiis », Berolini relatum est. Aiebat enim regius medicus verrucas, quae vultum ac manus praesertim deturpant, ad nihilum extemplo esse redigendas, si rapidissimo astrorum itinere conficari per aliquam rem potuissent; cavendum tamen ne per nudam manum conficerentur, quae illico verruca inficeretur. Dictitabat insuper superstitiosus Hippocratis cultor tot annis lippitudinem homines a se prohibuit, quot numeros, stellis ocyssime per aethera pervagantibus, supputare ipsis licuisset.

His, quae de stellis vagantibus diximus, alia multa accedunt memoratu digna: etenim qui Ahiti insulam incolunt falso arbitrantur id genus sidera nihil esse aliud, quam humanos animos, qui a malignis spiritibus vexati, in terram ad auxilium petendum descendant, quod ipsis a superis negetur. Qui vero in Samoae insula vivunt suum deum in huiusmodi stellis suspicere putant, atque fausta vel infausta belli initi capiunt aspiciam, prout dextrorsum, vel sinistrorsum fulgens numen se ipsis videndum praebet.

Praeterea ex Mahumeti asseclis sunt qui dicant vagantes stellas ignea esse iacula ab ipso numine Allah, vel ab angelis eius ministris in malignos coniecta spiritus, qui caelum per-

Ac si forte quies prima sub luce subiret,
Carmine sutrino mox erat acta procul.
Sueverat ille queri, venum non ire soporem,
Ut solet in medio patas et esca foro.
Cantorem vocat is, cui: — « Dic — ait — annua merces
Quae, Crispine, tibi traditur artifice? »
Subridens sutor: — « Mea, vir clarissime, dicit —
Non ex annorum metior orbe lucra.
Quos dedit una dies nummos, vix altera servat;
At curat victum quaeque parare suum.
Hoc satis est, anni si tangam denique finem. »
— « Quae merces igitur quotidiana tibi? »
— « Non eadem semper; minuit res una lucellum,
Quae si dempta foret, nil ego conquererem.
Nempe labore caedat pars anni magna, diebus
Exsuperans festis; tum quoque lucra vacant.
Festa nocent festis, et sanctos usque regentes
Aere sacro noster nuntiat aedituus. »
Arridens lepido cantori: — « Vir bone, nunc te
Divile — quaestor ait — dote beare volo.
Tolle hos aureolos tibi centum; res tua sunt.
Conde domi nummos; utere cum sit opus. »
Omne patere sibi sutor tum credidit aurum,
Terra quod a proavis fuderat ima suis.
Ad sua tecta rediit, cellam rimatur, humoque
Gaudia prisca simul condit et aureolos.
Namque silet cantor; vox hunc sua deserit, ex qua
Munera, thesaurum, perniciose tenet.
Exsulat e laribus sopor almus; cura subitque
Atra, metus pallens, turbida suspicio.
Furta diurna timet sutor; si nocte strepentem
Audierit selem, felix abegit opes.
Vivere sic lassus, sutor redit ad quaestorem,
Quem iam desierat voce cedere sua:
— « Ecce tibi nummos — clamat, — tua dona, reporto;
Somnos et cantus tu mihi redde meos. »

(Ad proximum numerum).

LE LAUDI LATINE E IL CANTICO DEL SOLE

DI
S. FRANCESCO D'ASSISI

S. Maria degli Angeli, presso Assisi, tip. della Porziuncola, 1897

Hoc libello, praeter venustam praefatiunculam a Paulo Sabatier, viro rei longe peritissimo, conscriptam, continentur laudes latinae cum interpretatione italica, *Canticum Solis*, et illa *Speculi perfectionis* capita, quae *Cantici* originem exponunt, aliaque permulta. Libellum hunc Iulius Salvadori, litteris tradendis in Romano Athenaeo doctor egregius, maxima edidit cura, ac Romae apud commentarii *Vox Urbis* Administratorem venit L. 0.50, in pauperum levamen.

FIDES, QUOD MUSICUM ORGANUM STRADIVARIUS Cremonensium artifex celeberrimus confecit, Romae veneunt.

Negotium agitur apud *Vocis Urbis* administratorem Romae, via *Alessandrina*, 87.

PER ORBEM

MENSIS iter mari pariter terrae funestum. Gracenaudense infortunium tristissimum ante omnia referam. Trahebatur fulmine citior a prima nocte per tenebras curruum series vapore actorum; vaporitrahā autem segnior contra procedebat, suis tramitibus. Ecce autem, qua de causa ignoro, in semitam immittitur qua iter faciebant currus, quos supra dixi, qui quidem superincidentes magnam ruinam pararunt. Heu quae inde viatorum caedes! Sed non id satis: horrorem enim augec ecce ignis ex ipsa machina vaporifera in ruinas desuper cumulas immissus. Vulneratorum plurimi magna voce brachia ad caelum attollentes, mortem clamant atque obtestantur eam sibi leviorē quam atrocem illam vivendi rationem, futuram. Cadavera e curruum fragmentis extracta eaque exusta penitus octo: at decem et septem viatorum reliquiae informes in cinerem reversae, squalida monstra, passim per cladem iacent!...

Quod si quis mare sulcaverit non illi sane fortuna suavior. *Bouvet* navigium et *Gaulois* cum exercitationibus vacarent, altero in alterum immissa puppi occurrente grave inde detrimentum exceperē. Peiora *Brunsvichia* navis Germanica vidit. Collegit haec nautas naufragos medio in mari super scapham quinque, quorum unus nigri coloris. At nautae mentiti sunt se sospites esse ab incendio quod navigium suum delevisset: eos enim mendaces arguit nigritas, fassus seditionem in navi exarsisse, unde ducem septemque naufragorum socios mortem oppetisse, navi submissum ignem, deinde in scapham reliquos descendisse ut desertam insulam appellerent. Nigritas ille coquus, mortis metu tantum coactus, eos sequutus fuerat.

Incendiorum vero annales pessimi quoque in Europa fuere. Horrendum primum quo *Colney-Hatch* in urbe fatuorum amentiumque sedes absumptae sunt. Convenerant ad aestuantes aedes miserorum cognati, ut de suorum inquirerent sorte. Victimae absumptae igni plus quinquaginta. Custodes vigilesque summo conatu vix nonnullos e captivis sospitare potuerunt: nonnulli ridentes ignem et laeti demirabantur. Atrox fumi caliginisque circum obvolvebatur nebula, fugamque miserorum pene impendebat omnino, vixque nosocomii vigiles mente captos incolas in portam dirigere valebant. De incensis undique aedibus, nil praeter fumantes ruinae reliquum, et cadavera, plerumque mulierum, et quas cubantes flamma aggressa est. Ex mulieribus custodibus duae quoque cecidere.

Gallicum incendium huius simile, quo *Biarritzii* hospitium nobilissimum periit. Illuc, *Napoleone* cognomine tertio imperante, cum *balnearii* dies essent, vel regii viri conveniebant. Vento afflante omni vi, auxilia quaevis cessere in irritum; at virorum caedes nulla ex flammis. Attamen domus omnis absumpta, dirutaque est. Ignoratae discriminis causae, at facile ignem e calefacientibus cortinis in domibus, serica tentoria et suppellectilia et tapetia aluere. Advenis, qui multi in hospitio debebant, non defuit salus, eosque inter *Olgae*, *Magnae Russorum Ducissae*, quae a viro suo in ulnis suscepta ablataque est, postquam gemmas, aureaque monilia secum saltem praecepit.

Iamque nullum ulterius sequar infidum nimis huiusmodi vestigium; Anglos petam, qui brevi, summo comaeatu ut *Nili* caerulei fluminis aquas lustrent, *Adis-Abeba* ex urbe proficiantur, ad

FIGURAE URBIS ROMAE

ARTE PHOTOGRAPHICA EXPRESSAE
COLLECTIONES VARIAE ET NUMERO ET PRETIO
veneunt apud comm. *VOX URBIS* Administratorem.

URBIS E IANICULO MONTE PROSPECTUS

(m. 1.10 × 0.24)

qui sociis commentarii *VOX URBIS* dono datur
venit singillatim L. 2.50

apud comm. *VOX URBIS* administratorem.

SI QUIS PLURA REQUISIVERIT HUIUS PROSPECTUS EXEMPLARIA
EA MINORI ACCIPIET PRETIO.

IBER (vulgo "ALBUM,")
praecipua Urbis referens, pulcritudine insignis atque, commentarii *Vox Urbis* moderatore iubente, expresse conflatus, apud eundem commentarii administratorem, ROMAE, VIA ALESSANDRINA, 87, ven. lib. 1.50.

Kartum moenia usque progressuri. Per fluminis aquas primum Europaei tentabant viam. Itineris expensas praesolvit americanus *Croesus* *Mac-Millen*, *Saint-Louis* urbis incola, a *Melinkio*, sibi amicissimo et superiore anno *Aethiopico* sidere, numismate insigni, donatus. *Scaphas* ex chalybe multas secum viatores habent ut tutior sit descensus per flumen: eos ante quam proficiantur *Negus Neghesti* in aulam excipiens salutabit. Tanto auspicio nonne certa fortuna videtur?

VIATOR.

EPISTOLARUM COMMERCIIUM

Cl. v. Ios.... *WAR...*, *Varsaviae* Polon. — Nihil ab istis physicis doctoribus accepi-mus, et valde dolemus. Hymnum credimus fines angustos tantum attingere. Eum itaque haud vulgabimus.

Cl. v. P.ARM.... *VAL.....* — Qui fuerit scriptor ille prorsus ignoro.

Cl. v. RICH.... *GEN.....*, *Barcinone*. — Si vera sunt exposita, praeco ille tanta proclamavit, ut tandem vocem amiserit. Parce sepulto!...

Cl. v. AM.... *ROB...*, *Marieville*. — Quae proposuisti plenos gloriarum nos quidem faciunt!... Contentus sis, quae, ut cogitatione atque ingenio tantum in Commentario nos agnoscas, donec... peregrinus in Urbem veniens nos laetissimo ore tibi occurrentes videas.

Cl. v. HIER.... *STA.....*, *Petropoli*. — De benevolentissimis verbis gratias amplissimas referimus.

Cl. v. IOAN.. *WIR.....*, *Cracoviae*. — Eccei novum peculiarem Commentarii nostri fasciculum dicabimus? Vides in hoc ipso numero.

SUBALPINO. — Fabulam, quam es scripturus, libenter edemus.

A SECRETIS.

probe noverant, bonum civitatis idemque malum ex puerili institutione omnino progredi. Ac propterea maximo studio illuc nitebantur, ut doctores eloquentiae, religione insignes, ad doctrinam potissimum sanctam atque ad pietatem eos erudirent, qui e scholis suis aliquando egressi, laureaue donati, pueros, sibi concreditos, docerent in minoribus gymnasiis, quae ea tempestate in omnibus fere oppidulis regni publice patebant. Ad haec munus docendi plerumque sacerdotibus tradebatur, qui, parvo contenti, haud spernenda esse reputabant levissima illa stipendia, quae professoribus proponebantur.

Praeterea alumnis eloquentiae, qui in magnum Taurinense Gymnasium ingrederentur, cautum erat, ne liberiores vitam atque inconsultam agerent, moribusque pravis imbuerentur, ut essent sacerorum alumni, aut saltem religioso habitu in urbe versarentur.

Haec breviter praefatus ad Ioannem Bernardum Vigum festinanter venio.

Hic Corii, qui pagus est in Salassis, haud procul ab Urbe, natus est quarto idus Martias an. MDCCXIX. Bonos parentes nactus, primam aetatem in iis bonis artibus domi duxit, quibus puerilis aetas impertiri consuevit. Augustam Taurinorum a patre deductus, honeste educatus atque liberalibus disciplinis institutus est. Mansuetiores musas amplexus est in provincialium ephebeo, ubi experfecti ingenii adolescentes Subalpini publice alebantur, ut strenuam operam in spem regni litteris darent. Brevi politiorum litterarum doctor renuntiatus, rhetoricam docuit in scholis ordinis secundi apud Subalpinos, eo hominum plausu, ut omnium expectationem vicerit. Tunc munere beneficioque regis Caroli Emmanuelis, huiusce nominis tertii, accitus est ad litteras italicas primum tradendas, mox latinas in Archigymnasium Taurinense, ibique omnibus ingenii ornamentis refudit.

At non est praetereundum, non modo humanis, sed etiam sacris litteris operam dedisse Vigum, et doctorem theologum renuntiatum esse. Quod quidem decus hisce verbis sibi maxime commendabat: « Earum ad artium studia informatum fui, quae si absint ab hominum vita, humanitas ipsa, prope dixerim, absit necesse est ».

Vigus praecipuam sibi copiae, facilitatis atque elegantiae laudem quaesivit ex libris duobus: *De Sindone taurinensi*, versu hexametro conscriptis, in quibus copiosum ac limatissimum ingenium ostendit.

Praeter *Sindonem*, regi Carolo Emmanueli dicatam, complura alia opera ex penu Vigii prodierunt, quae maximis laudibus patres nostri perlegerunt, in quibus est illud adnumerandum, cui titulus: *Cortex Peruvianus*, Augustae Taurinorum an. MDCCCLXXV in vulgus editum. Scio equidem criticos in versibus Coriensi didacticis poetam carpsisse, ut qui narmando unice contentus, episodis lectorem recreare obliviscatur, descriptionibus paullo vividioribus parcus adhibitis. At si haec peccat interdum, multis tamen virtutibus elucet, quae neminem unum ab illius assidua lectione prohibeant, nisi forte venustatem stilli, poetici decorem, praesertim vero sententiarum altitudinem teruncii faciat, quae omnia a Vergilio, pro re nata, Vigus mu-

tuatus est (1). In hoc poemate originem describit, patriam, virtutes, usus et effectus huius remedii, et tanta doctrinae varietate, totque insignibus verborum et sententiarum luminibus orationem distinxit, ut maxima voluptate afficiantur lectores.

Si autem petamus quibusnam episodiis praecipua haec poematis actio exornetur, se se nobis offerunt, descriptio febris, mentio de Caroli Emmanuelis regis occasu, et prae ceteris temporis quo salutifera haec planta est inventa:

*Tempus erat victis quum iam fervoribus aestas
Cedit et ostentat sua mitia poma per agros
Autumnus pater, aut rubrum trahit uva colorem;
Atque alibi (heu quoties!) ubi crassus ducitur aer,
Et nebulae passim surgunt humentibus arvis;
Sic Perne ignotis tam longo tempore in oris,
Stagnantesque undas circum vicinaque tecta,
Perque imas valles errabat funera secum,
Et maciem adducens aestusque et funera dira
Pestis acerba hominum febris. Correpta gemebat
Plurima turba simul passim, iuvenumque senumque;
Quos inter nemorum cultrix pulcherrima forma
Deliciae et amor iuvenis, cui nupta puella
Nuper erat laetae non longe a moenibus altis
(Nomine eam Phillim, Proclum dixere maritum)
Pampere sub tecto languebat. Pallor in ore
Plurimus, atque oculos circum paullo ante nitentes
Lurida livo incedit; iam dentibus ipsis
Quos nil candidius, labisque arentibus atra
Caeperat illuvies spargi, et vix pectore ab imo
Tollebat voces....*

At cives summis laudibus carmen *De Sindone taurinensi* exstulerunt, ceterisque omnibus quae a Vigii ingenio sint profecta longe esse anteponendum haud dubitarunt.

SUBALPINUS.

ANNALES.

Macedonum machinationes. — Mauritanii perduelles profligati. — Venezuelanae compositiones res.

NUNCIATUM iam Turcarum regi tradunt fore ut Martii proximis idibus Macedonum seditionem iterum exardescat: vera an falsa auspici fuerint publicarum rerum speculatores non patet; id certum est militum cohortes legionesque iam in certa loca congregari, ut paratam tuto defensionem seditionis manipuli inveniant. Macedones et ipsi instruere arma et bellum praemoliri, Bulgaris praecipue auctoribus, quorum ex finibus in proximas Macedoniae oras legati alarumque praefecti devenire, ut congregatos per silvas et montes seditionis homines, certa acie et firma dimicare doceant. Attamen neque novo conatu credimus Macedones optatam redemptionem a servitute esse consequuturos, quinimmo eorum finibus non tam Turcarum copias obviam futuras quam totius Europae, earum praesertim nationum, quarum fines superi maris vel Hellesponti, vel Euxini litora tangunt. Russos dicimus et Austros Italoque, quibus omnibus una mens eademque firmissima, ut in Balcanica quam dicunt regione, quovis pretio pacis tueantur munera, ne inde forte illud discordiae semen exoriatur, quo arma omnium in unum conflagent et misceantur.

Mauritanorum regi datum est recens suorum populorum cohibere audaciam et perduellionem; castigare. Rem illum assequutum dictitant non tam suo exercitu, armis destituto nullaque vi disciplinae firmato, quam... praestita sibi

(1) *Ephemeri di letterarie di Roma*, an. 1774, il 12 di marzo, n. XI, pag. 88.

ab argentariis Gallicis Iberisque pecuniae maxima. Quingenties enim centena millia libellarum non sine usurae pondere tuto tradita regi ab iis sunt, ex quibus ille his centum millibus aureis detractis, ad Bu-Hamara perduellis ducis milites clam misit, pretium defectionis prodicionisque. Auri vis etiam nunc omnia potuit, ita plane ut, cum tertio kal. Februarias Fez urbis prope moenia utrinque ad proelium ventum fuerit, ex rebellium copiis tribus quaedam inopinato defecerint a pugna, ipsosque antea criminis socios a tergo invaserint.

Venezuelana contentio, facta primum acrior aliquantulum et in pessima conversa, nunc in pacis iter redire videtur. De Germanorum navali pugna quae ad Macaraibo sinum per diem pugnata est explicata occasio et reddita ratio, Venezuelanos scilicet milites tormentis bellicis addictos in Sancti Caroli arce, in Germanorum navem *Panther* missilia iecisse, timentes ne per vim, fretum, unde aditus in lacum Macaraibo tutissimus, patet, navis illa ingredi conaretur. Navarcae contra una mens fuerat, lustrandi litora rigidius propiusque, ne e naviculis forte mercenaria scapha emitteretur in altum, ad commeatus mercesque quaerendas, quod prohibere simul classis Europaeorum nitebatur. His itaque primis iaculationibus ea est commissa pugna, ex qua caroliana arx illa protinus eversa est et diruta. Modo pacis negotiationes persequi placuit cum Bowen illo Americanorum nordici foederis legato, qui Venezuelanas partes ex mandato peculiari agit. Ex colloquiis multiplicatis, tandem in id concilii venisse legatos omnes innotuit, ut marina vectigalia, quae per Venezuelanos portus solvantur suis custodibus invigilanda et percipienda tradantur, quousque alieni aeris pretium cuique genti persolutum ad assem fuerit.

POPPLICOLA.

AENIGMATA

I.
Parte priore rogare soles; sed *parte secunda*
Monstrare aut lentam carpere segnitiam.
Utraque mixta quid est? Divi suprema voluntas,
Quae regit et terras, et regit astra poli.

II.
A teneo: vado per vicos, vado per urbes.
E teneo: cupas fabricor arte mea.

FR. PALATA.

Ex sociis, qui utriusque aenigmati interpretationem ad commentarii moderatorem miserint intra duos menses, unus, sortitus, gratis accipiet opus, cui titulus:

VINCENTII LANFRANCHII

DE AENEIDE CUM FRUCTU LEGENDA

ACROASTIS.

Aenigmata an. V, n. XXIV proposita his respondent:

- 1) Mus, Musca, Muscatum, Mustum;
- 2) Caminus-Canus.

Ea rite soluta miserunt:
Th. Vignas Sch. Piar., *Romas*. — Guil. Schenz, *Ratisbona*.
— Ios. Grass, *Noverio*. — Ios. Vawer C. SS. R., *Vaals*. — Ant. Allaria, *Augusta Taurinorum*. — G. Maurer, *Bonna Urbrum*. — Iul. Sernatinger, *Dreeda*. — Collegium Scholarum Piarum *Stellae*. — Petr. Garrone, *Pezzana ad Vercellas*. — V. Hertel, *Mendhusio*.

Sortitus est praemium
IULIUS SERNATINGER,
ad quem missum est opus, cui titulus:

S. AMBROSII DE OFFICIIS LIBRI TRES.

(Edid. I. Tamietti).

Sponsor: IOANNES BAPTISTA CIAMPI, jurisperitus.

ROMAE — Ex officina Pacis Phil. Cuggiani.

VOX URBIS

DE LITTERIS ET BONIS ARTIBUS COMMENTARIUS

BIS IN MENSE PRODIT

Pretium annuae subnotationis, *ante solvendum*, est: in Italia Libellarum 10;
ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½.

Inscriptiones et omne genus indicationes pretio aequissimo referuntur, quod est in extremis commentarii paginis
Lib. 0.50 pro *unoquoque centimetro quadrato*

Cuncta mittantur ad ARISTIDEM LEONORI equitem, commentarii VOX URBIS possessorem et administratorem

ROMA — Via Alessandrina, 87 — ROMA

Subnotatio fieri potest:

IN RUSSIA		IN ANGLIA	IN CIVITATIBUS FOEDERATIS	IN GERMANIA	IN CANADA
Apud GERBETHNER ET WOLF	Apud "KRONIKA RODZINNA"	Apud BURNS AND OATES	AMERICA SEPTENTR.	Apud FRIDERICUM PUSTET	Apud LIBRAIRIE GRANGE FRÈRES
			Apud FRIDERICUM PUSTET	S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.	
VARSAVIAE POLONORUM	VARSAVIAE POLONORUM	LONDON W.	S. Sed. Ap. et S. Rit. Congr. Typ.		
Rakowskie Przedmiescie, 15.	Krakowskie Przedmiescie, 6	28, Orchard Street.	NEW YORK CINCINNATI		MONTREAL
			52, Barclay Street. 436, Main Street.	RATISBONAE in BAVARIA	1699, Rue Notre-Dame.

RERUM INDEX

VOX URBIS ANGELO SECCHIO.

IOANNIS VIRGINII SCHIAPARELLI PARTICIPATIO HONORIBUS A *VOCE URBIS*

ANGELO SECCHIO TRIBUTIS.

ANGELI SECCHII VITA EPIGRAPHICE DESCRIPTA	A. Angelini.
DE SPECULA AD COLLEGIUM ROMANUM DEQUE ANGELI SECCHII OPERE IN ILLA.	I. Fornari.
ANGELUS SECCHIVS.	E. Millosevich.
DE ANGELO SECCHIO.	A. Di Legge.
ANGELI SECCHII AURA POPULARIS	A. Cancani.
ANGELO SECCHIO DE RE ASTRONOMICA EGREGIE MERITO, REVOLUTO AB EIUS OBITU ANNO XXV	Fr. Xav. Reuss.
ANGELUS SECCHIVS.	A. Riccò.
DE ANGELO SECCHIO GEORGII E. HALE IUDICIUM	H. Dossvald.
ANGELI SECCHII AUTOGRAPHON.	
SPECULATORIA TURRIS VATICANA PRO ANGELO SECCHIO.	I. Lais.
ANGELUS SECCHIVS INTIMUS.	P. d. V.
ANGELI SECCHII SCRIPTA.	I. F.

In tertia operculi pagina:

ANNALES	Propoplicola.
PUBLICI PER ORBEM COETUS LEGIBUS FERENDIS	Scriba.
AENIGMATA	Fr. Palata.

ROMAE

EX OFFICINA PACIS, PH. CUGGIANI

35, Via della Pace

MDCCCCIII

PROSPECTUS SUBNOTATIONIS

COMM. VOX URBIS IN AN. MDCCCIII

Præmium subnotationis est in Italia Libell. 10; ubique extra Italiam Lib. 15; M. 12; Sch. 12; Doll. 3; Rubl. 6; Flor. 7½; Coron. 15 *recto tramite mittendum ad*

ARISTIDEM LEONORI EQUITEM
COMMENTARII "VOX URBIS", POSSESSOREM ET ADMINISTRATOREM,
ROMAM, via Alessandrina, 87.

PRAEMIA SOCIIS CONSTITUTA.

Qui præmium uti supra miserit infra Ianuarium mensem anni MDCCCIII, præter Commentarii numeros omnes qui edentur ipso anno MDCCCIII, accipiet *ad libitum*

a) Librum (vulgo «album») præcipua Urbis referentem, pulchritudine insignem, atque Commentarii moderatore iubente expresse adstructum; *sive*

b) Urbis e Ianiculo monte prospectum (Tabulam aere cusam metr. 1,10 × 0,24); *sive*

c) Collectionem chartularum electissimarum, quae distinctae coloribus plurima de Roma, iuxta optimarum artium placita, referunt.

QUI NOVOS DABIT SOCIOS

eliget insuper:

a) Libros de disciplinis omnibus, de bonis litteris, de Ecclesiasticis rebus quolibet e bibliopolarum catalogo, usque ad dimidium subnotationis annuae suae, id est in Italia ad Libell. 5; extra Italiam ubique ad Libell. 7, 50; Marck 6; Sch. 6; Doll. 1½; Rubl. 3; Flor. 3½; Coron. 7½. Ipse electos libros describat atque Commentarii administratori significet; gratis mittentur, excepto impendio diribitorio Reipublicae debito; *sive*

b) E picturis Urbis grandes duas, photographice redditas, prouti voluerit ac significaverit; usque, ceu supra, ad dimidium annuae subnotationis;

c) *Sin potius cupierit, dimidium subnotationis pretium ei remittetur qua pecunia dimiserit.*

Hac ultima conditione (c) modus datur sociis, quo si binos dederint socios novos, ipsi *gratis* Commentario fruantur; sin, possint amico favere, Commentarium dimidiato pretio praebentes.

Notatum vero plane volumus nos nova omnino sociorum nomina expectare tradenda; non enim socios novos umquam existimabimus eos, qui nomen suum olim iam Commentario dederunt.